

ATATÜRK VE SOSYAL GÜVENLİK

(23.4.1920 - 10.11.1938)

ZAHİT GÖNENCAN

Sosyal Güvenliğin Tanımı :

Yirmibirinci yüzyıla yaklaştığımız zamanımızda, sosyal güvenlik, insanların vazgeçemeyeceği bir hak olarak ekonomik ve sosyal düzen içinde yerini almıştır. Artık, çağımızda sosyal güvenlik, sosyal hukuk devletinin bir kolu olarak kişilerin ve aile bireylerinin geleceklerinin bir teminatı şeklinde; devlet için görev, kişiler için hak olgusu içinde giderek genişlemektedir.

Artık sosyal güvenlik haklarını çalışanların gelecekleri olarak düşünmek ve bu düzeyde savunmak modern devlet anlayışının gerisinde kalmış bir düşünce tarzıdır. Bugün için sosyal güvenlik herkesi içine alan bir sosyal sistemler, programlar bütünüdür. Amaç herkesin mutlu, rahat ve sağlıklı bir yaşam seviyesi içinde geleceğinden emin olarak yaşamasıdır.

“Sosyal Hukuk Devleti” nitelikleri içinde sosyal güvenliğin bir tanımını yapmak gerekir ise;

“Sosyal Güvenlik”, ülkede yaşayanlar arasında hiçbir ayırım gözetilmeksizin toplumun bütün fertlerinin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak tarzda, bugünlerini ve yarınlarını güven altına almayı kendilerine hedef tayin eden sistemler bütünüdür.

Sosyal güvenliğin geniş anlamda yapılan tanımı içinde; üç ana programlar bütünü olan “Sosyal Sigortalar-Sosyal Yardım-Sosyal Hizmetler” konularını birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Sosyal güvenlik 18’nci yüzyılın sonlarına doğru Sanayi Devrimi’nin bir sonucu olarak doğmuştur. Geçen yüzyıllar içinde çeşitli isim ve şekilde de olsa sosyal yardım niteliğinde sosyal güvenlik programlarını görmek mümkün olmakla birlikte, bunlar toplumsal olmaktan uzak, bir kuruluş ve sistem şeklinde olmayan uygulamalardır.

Tarihî gelişim, ekonomik kalkınma ve sanayileşme hamleleri ile birlikte sosyal güvenlik hakkının kendiliğinden doğması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile alınan ekonomik kararlar, hazırlanan kalkınma plânları ve sanayide atılım programları, çalışanların haklarının korunması görüşünü ortaya çıkarmıştır ki, bu görüş belirli bir dönem sonunda sosyal güvenlik kavramının doğmasına neden olmuştur.

Atatürk İnkılâplarında Sosyal Güvenlik :

Atatürk İnkılâplarının temel prensibi, Türk milletini çağdaş medeniyet seviyesine çıkarmak, hür ve bağımsız bir devletin temelini oluşturan demokrasiyi kültür zenginliği ile kuvvetlendirmek, idarede ve sosyal yapıda reformlar yaparak, yeni ve modern bir Türkiye Cumhuriyeti'ni yaratmaktır.

Bu anlayıştan hareketle uygulamaya koyduğu inkılâplar içinde "Sosyal Güvenlik" kavramını "Devletçilik" ve "Halkçılık" ilkelerinde değerlendirebiliriz.

Büyük Atatürk "Devletçilik" kavramına yepyeni bir kavram ve anlam vermiştir. Gerçekten "Atatürk Devletçiliği" sadece ekonomik değil, aynı zamanda "Sosyal" bir muhteva taşımaktadır. Zira Atatürk Devletçiliği fırsat eşitliği yaratmada devleti görevli kabul etmiştir.¹

Nihayet Atatürk Devletçiliği sosyal adalete yol açan sosyal bir öz taşımaktadır. Atatürk zamanında çıkan İş Kanunu'nda bu zihniyetin izlerine rastlanmaktadır.²

Atatürk Devletçiliği toplumun sosyal adalet ilkesi içinde kalkınmasını hedefleyen bir inkılâp olması dolayısıyla sosyal güvenlik kavramını içine almaktadır.

Atatürk kendi imzası ile 8 Nisan 1923 tarihinde yayınladığı "Dokuz İlke" kararlarında bu hususu açıkça belirlemiştir.

Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Atatürk imzası ile yayınlanan ve bir seçim bildirgesi niteliğinde tarihî bir belge olan dokuz ilkedeki bir tanesi;

"Genel sağlık ve toplumsal yardıma ilişkin kuruluşlar düzeltilecek, çoğaltılacak, işçileri koruyucu yasalar çıkartılacaktır" şeklindedir.³

¹ Prof. Dr. İsmet Giritli, Atatürk İdeolojisi, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk ve Atatürkçülük Dizisi: 6, aynı eser, s.17.

² Prof. Dr. İsmet Giritli, aynı eser, s.17.

³ Prof. Dr. Suna Kili, Atatürk Devrimi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, s. 138.

Atatürk'ün imzasını taşıyan bu tarihî belgede yer alan işçilerin korunmasını öngören ilke, işçi sağlığı, iş güvenliği kavramlarının başlangıcı yanında, sosyal sigorta sisteminin de kaynağını teşkil etmektedir.

Nitekim, Atatürk'ün bu sosyal görüşü 17.2.1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde yansımıştır. Çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi kesiminin temsil edildiği ve 1135 kişinin katıldığı İzmir İktisat Kongresi'nin sonunda yayınlanan "İktisat Misakı" da genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik ve sosyal gelişimine yön vermiştir.

"Bizim gözümüzde çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkâr, doktor kısaca herhangi bir toplumsal kurumda çalışan bir vatandaşın, hak ve çıkar özgürlüğü eşittir." (1930)⁴ diyen Atatürk'ün bu görüşü çerçevesinde, sanayi, ticaret, tarım ve işçi kesiminin temsil edildiği İzmir İktisat Kongresi'nde özellikle çalışma ve sosyal güvenlik alanında oybirliği ile alınan kararlar Türkiye Cumhuriyeti'nin modern devlet olma yönünde yol gösterici temel prensiplerini oluşturmuştur.

Çalışma hayatı ile sosyal güvenliğin temel ilkelerini Atatürk'ün Halkçılık İlkesinde de bulmak mümkündür. Atatürk'ün sosyal anlayışı halkçılıktır. Halkçılık toplumun düzenini çalışmaya, hukuka dayandırmak isteyen bir ilkedir. Atatürk için Türk toplumunu, kişisel ve sosyal hayatı iş bölümü itibarıyla çeşitli mesleklere ayrılmış bir toplum olarak görmek esas prensiptir. O; işçiyi, işvereni, köylüyü ve serbest meslek sahibini, hizmetleri, çalışmaları ve ürettikleri hizmetlerin sonuçları ile birbirine muhtaç, birbirlerini tamamlayıcı unsurlar olarak kabul eder.⁵

Halkçılık ilkesi içinde eşitlik ilkesini, modernleşmeyi hedefleyen bir unsur olarak gören Atatürk, bu hedef içindeki yönü, çalışmak olarak belirlemiştir. Bu hususu şu şekilde yönlendirmiştir. "Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız"⁶

Bu vecizesinde Atatürk kalkınmak, yaşamak ve modern devletler seviyesine ulaşmakta tek çıkar yolun çalışmak olduğunu açıkça vurgulamıştır.

Atatürk Döneminde İktisadî ve Sanayi Durumumuz :

Sosyal güvenlik, kalkınma hamlesinin bir sonucu yani iktisadî ve sanayi gelişimini tamamlayıcı bir unsurdur. Atatürk döneminde sosyal

⁴ Prof. Dr. Yüksel Ülken, Atatürk ve İktisat, Türkiye İş Bankası Yayını, s. 64.

⁵ Prof. Dr. Halil Cin, Atatürk ve Gençlik, s. 19-20.

⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. II, s. 110.

güvenliğin gelişimini doğru olarak bulabilmek için ülkenin, Kurtuluş Savaşı sonrası iktisadî durumu ile gelişme hamlelerini değerlendirmek lâzımdır.

Kurtuluş Savaşı öncesi kapitülasyonların da olumsuz etkisiyle ülkemiz ekonomisi, gelişmiş Avrupa ekonomisi altında ezilmiş, tam anlamı ile hammadde ve yiyecek maddeleri satar, mamul madde alır duruma düşmüştür. Temel sanayi kurulamamıştır.⁷

Ülkemizde üretim yapan müesseselere işçi bazında bakmak gerekir ise; 10 işçiden fazla işçi çalıştıran 300'e yakın sanayi kuruluşunun 165-170 adedi İstanbul ve çevresinde, 60 kadarı İzmir'de, geri kalanı da Bursa, Manisa, Uşak, Bandırma, İzmit, Adana, ve Tarsus'ta bulunmaktadır.⁸

İstanbul, İngiliz, Fransız ve İtalyan ortak kontrolündedir. İzmit ve Bandırma, İngilizlerin işgali altındadır. İzmir, Yunanlıların işgaline girmiştir. 19 Mayıs 1919'u izleyen günlerde Yunanlıların Manisa, Uşak ve Bursa'yı da işgal etmeleri sonucu yurdu kurtarma mücadelesine başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kontrolünde olan bölgelerde hemen hemen hiçbir önemli sanayi kuruluşu bulunmadığı ortadadır.

1923 yılında ise; gayri safi millî hasıla içinde sanayinin payı % 13.2, imalat sanayininin payı ise % 12.3'tür.⁹ Kısaca hafif sanayi denilen gıda, dokuma, dericilik gibi alanlarda yoğunlaşmış bir sanayi mevcuttu. Bu işletmelerin hemen hemen hepsi küçük işletmeler şeklinde yoğunlaşmıştır.

1927 yılında ise ülkede mevcut 65.245 işletmenin tarım alanındaki payı % 43.59 oranındadır. Bunu izleyen % 22.61 ile maden sanayii, ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. İşletmeler yönünden 1 işçi çalıştıran işletme oranı % 35.74, 2 ve 3 işçi çalıştıran işletme oranı % 35.76'dır. 100'den fazla işçi çalıştıran işletme sayısı % 0.24'dür.

1927 sanayi sayımının sonuçlarına bakılırsa, işletme sayısında 1921 yılına göre % 30, işçi sayısında ise % 60 artış olmuştur.¹⁰

Türkiye ekonomisinin gelişim tablosu bu verilere göre değerlendirilir ise, gerek dokuz ilkede yer alan, gerekse İzmir İktisat Kongresi'nde karar-

⁷ Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları, Maliye Bakanlığı El-linci Yıl Yayınları, s. 66.

⁸ Alptekin Müderrisoğlu, *aynı eser*, s. 67.

⁹ Prof. Dr. Yüksel Ülken, Atatürk ve İktisat, Türkiye İş Bankası Yayını, s. 80.

¹⁰ Prof. Dr. Yüksel Ülken, *aynı eser*, s.97.

laştırılan sosyal güvenliğin, hukuksal kavram olarak yer alma döneminin 1927 yılları sonrası Türkiyesinde başlaması sonucu ortaya çıkacaktır. Nitekim gelişim de öyle olmuştur. "Sosyal Sigorta" kavramı ancak 8.6.1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanunu'nda yer almıştır.

Atatürk Döneminde Yürürlüğe Konulan Sosyal Güvenlik Kanunları :

1) 10.9.1337 (1921) tarih ve 151 sayılı Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun:

Atatürk döneminde sosyal güvenlik bakımından yürürlüğe konulan en önemli hukukî düzenleme, 151 sayılı Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'dur.

1921 yılında Sakarya Savaşı'nın devam ettiği sırada T.B.M.M.'nce kabul edilen bu Kanun; savaş ekonomisinin bir zorunluluğu olarak çıkarılmıştır.

Bu konuyu inceleyen çeşitli tarihçiler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Zonguldak ve Ereğli kömür bölgesinden çıkarılan maden kömürleri çoğunlukla ihraç edilmekteydi. Anadolu'da bu maden kömürlerinin kullanılacağı ağır sanayi mevcut olmadığı gibi demiryollarında da kullanılmıyordu. Bölgenin İç Anadolu'ya demiryolu ve düzgün kara yolu ile bağlantısının olmaması bu bölge maden kömürlerinin içerilere taşınmasını önlüyordu. Anadolu'daki demiryolunda bu yüzden odun veya iç bölgelerde çıkarılan linyit kömürü kullanılıyordu. Anadolu'da filizlenen yeni devletin maden kömürüne ihtiyaç gösteren bir donanması yoktu ve asıl savaş karada yapılacağından bir donanma kurulması üzerinde de pek durulmuyordu. Özetle Zonguldak ve Ereğli bölgesinin maden kömürlerinin savaş ekonomisi ve savunma hizmetinde kullanılması söz konusu olmadığından dış ülkelerden silâh ve cephane alınmasında kullanılacak döviz kaynağı olmak üzere, maden kömürü üretimi mümkün olduğu kadar teşvik edilmekteydi.¹¹

Açıkça görülmektedir ki, Sakarya Savaşı'nın devam ettiği günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen 151 Sayılı Kanun ile T.B.M.M. Hükûmeti savaş için gerekli olan silâh ve cephane ihtiyacını

¹¹ Alptekin Müderrisoğlu, *aynı eser*, s.288.

karşılama üzere, Zonguldak ve Ereğli Bölgesinde de çıkan kömürü bir döviz kaynağı olarak değerlendirerek, bu bölgede üretilen kömürün işletme sistemini düzene koymayı amaçlamıştır.

Bugün dahi yürürlükte olan 151 Sayılı Kanun Zonguldak ve bölgesinde çalışan maden işçisinin çalışma koşullarını, haklarını düzenleme ve sosyal güvenlikleri için bir teşkilât kurmayı öngörmüştür. Kanun'un diğer bir özelliği ise, primli sosyal sigorta sistemine uygun olarak, işçiden ve işveren den % 1'den aşağı olmamak üzere sosyal sigorta primi kesilmesinin öngörülmesidir. Kanun'un T.B.M.M. deki görüşmeleri sırasında özellikle işçileri koruyucu hükümler ile sosyal sigorta haklarının bütün işçileri de kapsamaya öne sürülmüş fakat, kömür işçisinin özelliği bulunduğu ve Kanun'un bu özelliklere göre hazırladığı, bu Kanun'un tüm işçilere uygulanamayacağı, öbür işçiler için ayrı bir kanun çıkarılacağı, hükümet yetkililerince ifade edilmiştir.¹²

Söz konusu Kanun'un 4'ncü maddesinde belirtilen "İhtiyat ve Teâvün Sandıkları" kurulmuş ve 22 Temmuz 1939 tarihli 2608 sayılı Amele Birliği İhtiyat Teâvün Sandıkları Talimatnamesi ile Türkiye'nin ilk sosyal güvenlik kuruluşu "Amele Birliği" Zonguldak'ta kurulmuştur.

2) 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu :

Ülkemizin genel sağlık sistemini, alınacak önlemleri, görev ve yetkileri düzenleyen 24.4.1930 tarih ve 1593 Sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, sağlık konusunda getirdiği hükümler yanında, sosyal sigortalar sisteminin bir kolu olan işçi sağlığı, iş güvenliği ile hastalık sigortası kollarında da esaslar koymuştur.

Umumî Hıfzıssıhha Kanunu'nun "Yedinci Bab" bölümünde yer alan "İşçiler Hıfzıssıhhası" ile ilgili hükümler bugün dahi uygulanan modern esasları içermektedir.

Kanun'un 173'ncü maddesi 12 yaşından küçük çocukların işçi ve çırak olarak çalışmalarını yasaklamıştır. 174'ncü maddesi ile 12 ilâ 16 yaş grubunda bulunan çocukların gece saat 20'den sonra çalışmaları yasaklanmıştır. 175'nci maddesi gece işleri ile maden işyerlerinde çalışma saatini 8 saat olarak belirlemiştir. 176'ncı maddesi, 18 yaşından küçük çocukların eğlence yerlerinde ve hamamlarda çalışmasını yasaklamıştır. 177'nci mad-

¹² Prof. Dr. Suna Kili, *aynı eser*, s. 139.

desi gebe kadınların ağır işlerde çalışmasını yasaklayarak, emzikli kadınlara altı ay, günde yarımşar saat iki devre emzirme izni verme zorunluluğunu öngörmüştür. 180'nci maddesi 50'den fazla devamlı işçi çalıştıran işverenlere, işçilerin sağlığı ve iş kazası için işyeri tabibi bulundurma, beşyüze kadar işçisi olan işyerlerine revir açma, beşyüzden fazla işçisi olan işverenlere de yüz kişiye bir yatak hesabı ile hastane açma mecburiyeti getirmiştir.

Kanun'un ihtiva ettiği hükümler incelenirse, sanayileşme ortamına giren Türkiye'de özellikle 1927 sanayi sayımından sonra, çalışanların çalışma şartları ile iş kazası ve hastalıkları yönünden koruyucu ve kollayıcı tedbirleri ihtiva eden hukuksal düzenleme yapılarak çalışma hayatı düzenlenip sosyal sigorta sisteminin genelde ilk önlemlerini almanın amaçlandığını görürüz.

3) 3.6.1939 tarih ve 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanunu :

Kamuda çalışanların sosyal güvenlik hakları, batılı anlamda ilk defa 1839 tarihli Tanzimat Fermanı (Gülhane Hattı Hümayunu) ile ortaya atılmıştır. Devlet idaresindeki yeni düzenlemelere paralel olarak yeni müesseseler kurmak sistemi içinde Gülhane Hattı Hümayunu'nun ana ilkelerinden birisi de, bütün devlet memurlarına maaş bağlanmasıdır.

Bu düzenlemeler ve kuruluşlarla birlikte devletin askerî ve siyasî alanlardaki faaliyetlerine paralel olarak, devlet hizmetinde çalışanların da hâl ve geleceklerinin teminat altına alınması zorunlu görülmüştür.

Bu amaçla;

— İlk defa 1866 tarihli Kanun'la subaylarla bunların dul ve yetimlerine;

— 1880 tarihli Kanun'la mülkî memurlarla bunların dul ve yetimlerine mahsus olmak üzere "Askerî" ve "Mülkî" memurlar için emekli sandıkları kurulmuş, bu sandıkları gerçekleştirebilmek amacı ile bunların aylıklarından ve çalıştıkları daireden belli bir oranda sandıklara para verilmesi kabul edilmiştir.

Bu sistem giderek genişlemiş "Bahriye", bugünkü Devlet Deniz Yolları İdaresi'nde çalışanların sosyal güvenlikleri için İdare-i Mahsusa adlarında emekli sandıkları kurulmuştur.

Zamanla sistemlerin ıslahına ihtiyaç duyulmuş 1909 tarihli Kanun'la bu sandıklar kaldırılmış (İdare-i Mahsusa Emekli Sandığı hariç) askerî ve mülkî memurlara emekli sandığı kurulmuş ve emeklilik de zamanın icaplarına göre yeniden düzenlenmiştir.¹³

Belirtilen sandıklar sistemine Kurtuluş Savaşı dönemi ile Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde devam edilmiştir.

Örneğin, 1920 Yılı Bütçesinin Gelir Bölümünde,

VIII. Bölüm: Çeşitli Gelirler;

46 – Hazine İşlemlerinden Doğan Gelirler	506.443,-
48 – Çeşitli Gelirler	400.000,-
49 – Emekli Kesenekleri	702.000,-
51 – Özel İdareden Gelen Gelirler	150.000,-

olarak yer almıştır.¹⁴

Kurtuluş Savaşı sonrasının oluşturduğu toplumsal durumun sandıklara aktif olarak prim ödeyen sayısını azaltması yanında, şehit aileleri ile malûl sayısının çoğalması sandıkların malî durumunu bozmuş, bir anlamda sandıklar emekli, dul ve yetim aylıklarını ödeyemez duruma düşmüşlerdir.

Bu genel malî durum, sosyal güvenliğin devlet teminatı altında bulunduğu ilkesi içinde telâkki edilerek bu nevi ödemelerin devlet borcu olduğu düşüncesi ve sandıklar sistemine yeni bir çehre vermek amacıyla 1.6.1930 tarih ve 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

Bu kanun ile memur ve emeklilerin aylıklarından prim kesilmemesi, bağlanmış ve bağlanacak aylıkların devlet bütçesine konulan ödenekten karşılanması esası getirilmiştir.

1683 Sayılı Kanun; genel bütçeye dahil aylık alan subay, hakim, öğretmen ve memurları kapsadığı halde özel hükümlerle, katma bütçeli idarelerde, özel idarelerde, Ankara ve İstanbul Belediyelerinde çalışan aslı maaşlı memurlara da uygulanmıştır.

¹³ Atatürk ve Sosyal Güvenlik, T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, s. 32-33.

¹⁴ Alptekin Müderrisoğlu, *aynı eser*, s.336.

Atatürk döneminde sandık sistemine havi emeklilik haklarını düzenleyen özel nitelikte sandıklar kurulmasını öngören kanunlar da çıkarılmıştır.

1) 1934 yılında 2454 Sayılı Kanun'la Devlet Demiryolları ve Liman İşletme Umumî İdaresi Memurları Emekli Sandığı,

2) 1936 yılında 2921 Sayılı Kanun'la Tekel Memurları Emekli Sandığı,

3) 1937 yılında 3137 Sayılı Kanun'la Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü Memurları Emekli Sandığı ile 3202 Sayılı Kanun'la T.C. Ziraat Bankası Memurları Emekli Sandığı,

4) 1938 yılında 3492 Sayılı Kanun'la T.C. Merkez Bankası Memurları Emekli Sandığı,

kurulmuştur.

4) Her Yeni Maden Ocaklarında Yeraltı İşyerinde Kadınların Çalıştırılmaması Hakkında 35 Numaralı İLO Sözleşmesinin Onaylanmasına Dair 9.6.1937 Tarih ve 3229 Sayılı Kanun:

Uluslararası Çalışma Teşkilatı "İLO"ca 1935 tarihinde kabul edilen, maden ocaklarında, yeraltı işlerinde kadınların çalıştırılmaması hakkındaki milletlerarası anlaşma, ülkemizde 1937 tarihinde ve 3229 Sayılı Kanun'la onaylanan ilk İLO sözleşmesi olması bakımından önemlidir.

5) 8.6.1936 Tarih ve 3008 Sayılı İş Kanunu:

Atatürk döneminin sosyal güvenlik bakımından en önemli hukukî yapıtı İş Kanunu'dur. Bu kanunun 100'üncü maddesinde iş hayatında iş-kazaları ile meslek hastalıkları, analık, ihtiyarlık işten kalma, hastalık ve ölüm hallerine karşı yapılacak yardımların devlet tarafından tanzim ve idare edileceği belirlendikten sonra, işçi sigorta idaresinin kurulmasını devlete görev olarak vermiştir.

Gelecekte anayasa hükmü niteliğine dönüşecek olan bu hüküm (1961 tarihli Anayasa md. 48, 1982 tarihli Anayasa md. 60) 1936 tarihli İş Kanunu'nda yer almakla sosyal güvenliğin bir devlet görevi olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal Güvenliğin Asgarî Normları Hakkındaki 102 sayılı İLO Sözleşmesinin Uluslararası Çalışma Teşkilatı'nca ancak 1952 yılında üye ülkelelerinin onayına sunulduğu hususu dikkate alınırca genç Türkiye Cumhuri-

yeti'nin, bu normları 16 yıl önce belirleyerek, bu alanda büyük bir aşama kaydetmiş olduğu muhakkaktır.

Kanunun 101'nci maddesi, sosyal güvenliğin genel prensiplerine uygun olarak "İşçiler, işyerine alınmaları ile beraber kendiliğinden sigorta olmuş olurlar. Bunlar bu suretle sigortalı olmak hak ve vecibesinden feragat ve istinkâf edemezler" hükmü ile zorunluluk ilkesini benimsemiştir. Kanunun 106'ncı maddesi sosyal sigorta ödemeleri karşısında işçi ücretini korumak üzere "İşveren, işçi sigortası için kanunen kendisine terettüp eden mükellefiyetlerden ve sair masraflardan dolayı işçi ücretlerinden tenzilât yapamaz" hükmünü vaz etmiştir.

İş Kanunu, ihtiva ettiği hükümler bakımından modern sosyal güvenliğin ilk temelini atması yanında, sosyal güvenliğin vaz geçilmez bir sosyal hak olduğunu belirlemesi ve devletin teminatı altında bir devlet görevi olduğunu vurgulaması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Sosyal Hukuk Devleti olduğu hususunun açık bir belgesidir.

Değerlendirme:

Atatürk dönemi olarak belirlediğimiz (1920-1938) yılları arasında geçen 18 yıllık dönem içinde, Türkiye Cumhuriyeti ulu önder Atatürk'ün liderliğinde, dış düşmanlara karşı büyük bir Kurtuluş Savaşı'nı başarı ile tamamlamış, 600 yıllık Osmanlı Devletinin yıkıntısı altında genç bir devlet olarak kuruluşunu tamamlamıştır.

Genç Türk Devleti hedef olarak belirlediği Batı Devletleri seviyesine ulaşmak amacıyla toplumsal inkılâplar yanında, sanayi kalkınmasını da ön plânda tutarak kapitülasyonlar altında ezilen bir ekonomiyi, düz bir alana çıkarma çabasını başarı ile tamamlamıştır.

Bu dönem içinde çalışanların hak ve menfaatlerinin korunmasını, geleceğinin garantiye alınmasını düzenleyen ana ilkenin ilk fıdanları 1921 yılında bizzat yüce Atatürkçe belirlenmiş ve bu ilkeler yine onun döneminde çıkan kanunlar ve kurulan kuruluşlarla gerçekleşmiştir.

Türk milletinin tarihinde sosyal güvenlik anlayışını çok öncelere götürmek mümkün olmakla birlikte, modern anlamda Türk sosyal güvenlik sisteminin kurucusu Atatürk'tür.